

ระเบียบวิธีวิจัยและข้อมูล

แหล่งข้อมูลและการอบตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลของโครงการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการวางแผนครอบครัว : นัยสำหรับประสิทธิภาพของโครงการ" (The Study of Interaction between Clients and Grass-root Family Planning Workers : Implication for Programme Performance) หรือภายใต้ชื่อย่อว่า "Grass-root" ซึ่งสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 โดยสัมภาษณ์สตรีที่เข้าข่าย ซึ่งเป็นสตรีที่เคยสมรสที่อายุ 15-49 ปี ที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด กำลังใช้วิธีคุมกำเนิด และไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด ซึ่งได้คำนึงในครัวเรือนตัวอย่างก่อนวันสำรวจ รวมทั้งสิ้น 2,378 ราย โดยเลือกทำการศึกษาในเขตชนบทของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ (ดูรายละเอียดเรื่องการเลือกตัวอย่างในภาคผนวก ก.)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะสตรีที่เคยใช้และสตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งอยู่ จำนวนทั้งสิ้น 1,778 ราย เป็นหน่วยตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่างในโครงการ Grass-root

การเลือกตัวอย่างของโครงการ Grass-root ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) ซึ่งมีขั้นตอนการเลือกตัวอย่างดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง เลือกตัวอย่างระดับจังหวัด โดยพิจารณาจากอัตราการคุมกำเนิด (contraceptive prevalence rate) ที่ขึ้นอยู่กับค่าเฉลี่ยทางสถิติ เป็นเวลา 1 ปี (พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2532) ซึ่งพิจารณาถึงวิธีการคุมกำเนิดทุกวิธีจากรายงานประจำเดือนของกระทรวงสาธารณสุขแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สูง กลาง ต่ำ จากวิธีการดังกล่าวเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ 6 จังหวัด จาก 2 ภาคดังต่อไปนี้

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่
 - จังหวัดมุกดาหาร มีอัตราการคุมกำเนิดระดับสูง เท่ากับร้อยละ 81.9
 - จังหวัดชัยภูมิ มีอัตราการคุมกำเนิดระดับกลาง เท่ากับร้อยละ 62.5
 - จังหวัดสุรินทร์ มีอัตราการคุมกำเนิดระดับต่ำ เท่ากับร้อยละ 46.7
2. ภาคใต้ ได้แก่
 - จังหวัดระนอง มีอัตราการคุมกำเนิดระดับสูง เท่ากับร้อยละ 69.2
 - จังหวัดพัทลุง มีอัตราการคุมกำเนิดระดับกลาง เท่ากับร้อยละ 53.3
 - จังหวัดกระบี่ มีอัตราการคุมกำเนิดระดับต่ำ เท่ากับร้อยละ 50.6

ขั้นที่สอง เลือกตัวอย่างระดับอำเภอ ในจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างมาจังหวัดละ

3 อำเภอ โดยใช้วิธีการเดียวกับขั้นที่หนึ่ง กล่าวคือ เลือกอำเภอที่มีระดับการคุมกำเนิดสูงสุดในจังหวัดที่มีระดับการคุมกำเนิดสูงมา 3 อำเภอ เลือกอำเภอที่มีระดับการคุมกำเนิดปานกลางในจังหวัดที่มีระดับการคุมกำเนิดปานกลางมา 3 อำเภอ และเลือกอำเภอที่มีระดับการคุมกำเนิดต่ำสุดในจังหวัดที่มีระดับการคุมกำเนิดต่ำมา 3 อำเภอ

ขั้นที่สาม เลือกสถานอนามัยประจำตำบลในอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างมาอำเภอละ

3 แห่ง โดยใช้วิธีเลือกแบบสุ่ม (random) มีสถานอนามัยประจำตำบลตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ 54 แห่ง สำหรับสตรีที่เคยสมรสอายุ 15-49 ปีนั้น ใช้กรอบตัวอย่างในทะเบียนผู้รับบริการของสถานอนามัยแต่ละแห่ง โดยแบ่งผู้รับบริการเป็น 3 กลุ่ม คือ สตรีที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด สตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิด และสตรีที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ (systematic sampling) ได้สตรีตัวอย่างทั้งสิ้น 2,378 ราย เป็นสตรีที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด 664 ราย สตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิด 1,114 ราย และสตรีที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด 600 ราย อาจแสดงการเลือกตัวอย่างเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง
ภาค (ตะวันออกเฉียงเหนือและใต้)	2
↓	
จังหวัด (3 จังหวัดจากแต่ละภาค)	6
↓	
อำเภอ (3 อำเภอจากแต่ละจังหวัด)	18
↓	
สถานีอนามัยประจำตำบล (3 แห่งจากแต่ละอำเภอ)	54

ข้อมูลของโครงการ Grass-root ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ชุด คือ แบบสอบถามสตรีที่เคยสมรสอายุระหว่าง 15-49 ปี แบบสอบถามของเจ้าหน้าที่งานส่งเสริม และแบบสอบถามแพทย์

การศึกษาคั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามสตรีที่เคยสมรสอายุระหว่าง 15-49 ปี ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 ความเชื่อและทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 3 ความเข้าใจและความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการติดต่อเรื่องการวางแผนครอบครัว
- ส่วนที่ 4 ทักษะของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อเจ้าหน้าที่
- ส่วนที่ 5 ทักษะของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการวางแผนครอบครัวในชุมชน
- ส่วนที่ 6 อุปสรรคของการวางแผนครอบครัว

สำหรับข้อมูลที่จะนำมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเข้าถึงบริการกับความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัวนี้ ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนที่ 1 ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

นิยามปฏิบัติของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

1. ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว หมายถึง ความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อลักษณะของเจ้าหน้าที่วางแผนครอบครัวและต่อการดูแลของเจ้าหน้าที่อนามัยที่ไม่ใช่แพทย์ ขณะที่สตรีใช้บริการวางแผนครอบครัวที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล ตัวแปรนี้ได้จากคำถามที่ถามสตรีที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด และสตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิด ดังนี้

1) "ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับลักษณะของเจ้าหน้าที่งานวางแผนครอบครัวที่ทำงานอยู่ในเขตพื้นที่นี้" โดยเลือกคำถามข้อ 73 จากส่วนที่ 4 ของแบบสอบถามคือ ทิศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อเจ้าหน้าที่มาจำนวน 6 ข้อ และให้คะแนนกับคำตอบที่ได้จากคำถามดังนี้

คำถาม	คะแนน		
	มาก	ธรรมดา	ไม่มีเลย
ลักษณะของเจ้าหน้าที่วางแผนครอบครัว			
1. เป็นห่วง เป็นใยผู้มารับบริการ	2	1	0
2. เข้าอกเข้าใจ	2	1	0
3. ขยัน	2	1	0
4. น่าเชื่อถือ	2	1	0
5. จริงใจ	2	1	0
6. มีความสามารถ	2	1	0

2) "ครั้งสุดท้ายที่ท่านไปขอรับบริการวางแผนครอบครัวที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล ท่านพอใจกับการดูแลที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่อนามัยหรือไม่" คะแนนที่ให้กับคำตอบที่ได้จากคำถามข้อ 53 ก และ 67 ก เป็นดังนี้

คำถาม	คะแนน			
	พอใจอย่างยิ่ง	พอใจมาก	พอใจ	ไม่พอใจ
ความพอใจกับการดูแลที่ได้รับ				
	3	2	1	0

ระดับความพึงพอใจของสตรีแต่ละคนต่อการบริการด้านการวางแผนครอบครัวเป็นผลรวมของคะแนนของคำตอบที่ตอบข้อคำถามแต่ละข้อ ดัชนีความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัวจะเป็นตัวแปรระดับช่วง (interval variable) ที่มีค่าระหว่าง 0 ถึง 15

2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1 ระยะเวลาที่ใช้รอรับบริการ หมายถึง ระยะเวลาที่สตรีรอรับบริการด้านการวางแผนครอบครัวจากสถานอนามัยหรือโรงพยาบาล แบ่งเป็น

2.1.1 รอคอยนาน

2.1.2 รอคอยไม่นาน

2.2 ระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ หมายถึง ระยะทางเป็นกิโลเมตรระหว่างที่อยู่อาศัยกับสถานอนามัยหรือโรงพยาบาล แบ่งเป็น

2.2.1 ระยะทางใกล้ หมายถึง ระยะทางน้อยกว่า 1 กิโลเมตร

2.2.2 ระยะทางไกล หมายถึง ระยะทาง 1 กิโลเมตรขึ้นไป

2.3 ระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ หมายถึง ระยะเวลาที่สตรีใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยของสตรีไปยังสถานอนามัยหรือโรงพยาบาล เพื่อรับบริการด้านการวางแผนครอบครัว แบ่งเป็น

2.3.1 ระยะเวลาสั้น หมายถึง การใช้เวลาเดินทางภายใน 10 นาที

2.3.2 ระยะเวลายาวนาน หมายถึง การใช้เวลาเดินทาง 10 นาทีขึ้นไป

2.4 ความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัว หมายถึง ความเข้าใจในคำอธิบายเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ แบ่งเป็น

2.4.1 เข้าใจน้อย

2.4.2 เข้าใจมาก

3. ตัวแปรตาม ได้แก่

3.1 อายุของสตรี หมายถึง อายุเต็มของสตรี ณ วันที่สัมภาษณ์ แบ่งเป็น

3 กลุ่ม คือ

3.1.1 อายุ 15-24 ปี

3.1.2 อายุ 25-34 ปี

3.1.3 อายุ 35-49 ปี

3.2 จำนวนบุตรที่มีชีวิต หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ณ วันที่สัมภาษณ์ โดยรวมถึง บุตรของสตรี บุตรของสามี และบุตรบุญธรรม ทั้งที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง และอาศัยอยู่ที่อื่น แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.2.1 ไม่มีบุตรที่มีชีวิต และมีบุตรที่มีชีวิตจำนวน 1-2 คน

3.2.2 มีบุตรที่มีชีวิตจำนวน 3 คนขึ้นไป

3.3 ระดับการศึกษาของสตรี หมายถึง ชั้นเรียนสูงสุดที่สตรีสำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

3.3.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า หมายถึง สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และสตรีที่สำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า

3.3.2 สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หมายถึง สตรีที่สำเร็จการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป

3.4 การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน หมายถึง การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ณ วันที่สัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

3.4.1 เป็นสมาชิก

3.4.2 ไม่เป็นสมาชิก

3.5 ประเภทอาชีพ หมายถึง ประเภทอาชีพหลักปัจจุบันของสตรี แบ่งเป็น

3.5.1 อาชีพในภาคเกษตรกรรม

3.5.2 อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

3.6 รายได้ หมายถึง รายได้จากภาวะประกอบอาชีพของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน โดยคิดรายได้เฉลี่ยเป็นรายปี แบ่งเป็น

3.6.1 รายได้ต่ำ หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้เท่ากับหรือต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี

3.6.2 รายได้ปานกลาง หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้ 10,001-30,000 บาทต่อปี

3.6.3 รายได้สูง หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้ 30,000 บาทต่อปีขึ้นไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

บริการ หมายถึง ขั้นตอนต่างๆ ของการให้บริการด้านการวางแผนครอบครัว

ผู้ให้บริการ หมายถึง เจ้าหน้าที่งานส่งเสริม หรือแพทย์และพยาบาลที่ให้บริการด้านการวางแผนครอบครัว

ผู้ใช้บริการ หมายถึง สตรีที่สมรสแล้วที่มีอายุระหว่าง 15-49 ปี ที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดหรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิด และได้ใช้บริการด้านการวางแผนครอบครัวที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล

สตรีที่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด หมายถึง สตรีที่ไม่ได้ใช้วิธีการคุมกำเนิดในปัจจุบัน แต่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดในอดีต

สตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิด หมายถึง สตรีที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งในปัจจุบัน แบ่งเป็น

- ก. วิธีชั่วคราว หมายถึง การป้องกันการปฏิสนธิในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเลิกใช้วิธีคุมกำเนิดนั้นแล้วจะสามารถมีบุตรได้ ซึ่งรวมถึงวิธีธรรมชาติด้วย
- ข. วิธีถาวร หมายถึง การป้องกันการปฏิสนธิได้ตลอดไป ได้แก่ การทำหมันหญิงและการทำหมันชาย

อัตราการคุมกำเนิด หมายถึง อัตราร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่มีอายุระหว่าง 15-49 ปีที่สมรสและอยู่กับสามีและกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งอยู่ในเวลาและในพื้นที่ที่กำหนด

ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ลักษณะทั่วไปของข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ ปรากฏในตารางที่ 1 ถึง 11 ซึ่งแสดงอัตราการร้อยละของลักษณะด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม และการเข้าถึงบริการ จำแนกตามภาค โดยที่ลักษณะด้านประชากรเป็นข้อมูลเกี่ยวกับอายุและจำนวนบุตรที่มีชีวิต ลักษณะด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรีนั้นเป็นข้อมูลด้านอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และการเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลด้านการเข้าถึงบริการเป็นข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้าร่วมบริการ ระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ ระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ ความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัว และความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากร

อายุ

สตรีตัวอย่างทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีส่วนของผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุ 25-34 ปี สูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ รองลงมาอยู่ในกลุ่มอายุ 35-49 ปี และน้อยที่สุดในกลุ่มอายุ 15-24 ปี โดยสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนของผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 47.7, 30.6 และ 21.7 ตามลำดับ ส่วนสตรีตัวอย่างในภาคใต้มีส่วนของผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุเดียวกันนี้เท่ากับร้อยละ 50.8, 28.4 และ 20.9 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า สตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีอายุเฉลี่ย 30.8 ปี และ 30.7 ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามอายุ จำแนกตามภาค

อายุ	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
15-24 ปี	21.7 (199)	20.9 (180)
25-34 ปี	47.7 (436)	50.8 (438)
35-49 ปี	30.6 (280)	28.4 (245)
รวม	100.0 (915)	100.0 (863)
ค่าเฉลี่ย (ปี)	30.8 (915)	30.7 (863)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนบุตรที่มีชีวิต

สำหรับจำนวนบุตรที่มีชีวิตของสตรีตัวอย่าง พบว่าสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนของผู้ที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิตและมีบุตรที่มีชีวิตจำนวน 1-2 คนสูงกว่าสตรีตัวอย่างในภาคใต้ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตพบว่าสตรีในภาคใต้มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเฉลี่ยสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย (2.80 เปรียบเทียบกับ 2.40) ทั้งนี้เป็นเพราะ

สตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้วิธีคุมกำเนิดมากกว่าสตรีในภาคใต้ โดยมีอัตราคุมกำเนิด ร้อยละ 64.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 46.6 (วีระ นิยมวัน, 2533: 19-20) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามจำนวนบุตรที่มีชีวิต จำแนกตามภาค

จำนวนบุตรที่มีชีวิต	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ไม่มีบุตรที่มีชีวิตและมีบุตรที่มีชีวิต 1-2 คน	62.6 (573)	54.3 (469)
มีบุตรที่มีชีวิต 3 คนขึ้นไป	37.4 (342)	45.7 (394)
รวม	100.0 (915)	100.0 (863)
ค่าเฉลี่ย (คน)	2.4 (915)	2.8 (863)

2. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

ประเภทอาชีพ

สตรีตัวอย่างในการศึกษานี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม (คือ ร้อยละ 93.9 ของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 68.7 ของสตรีในภาคใต้) มีเพียงส่วนน้อยที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยสตรีในภาคใต้มีส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมสูงเป็น 5 เท่าของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 31.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6.1) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามอาชีพ จำแนกตามภาค

ประเภทอาชีพ	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ในภาคเกษตรกรรม	93.9 (859)	68.7 (593)
นอกภาคเกษตรกรรม	6.1 (56)	31.3 (270)
รวม	100.0 (915)	100.0 (863)

รายได้

ในเรื่องรายได้ของครัวเรือนของสตรีตัวอย่างนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนของสตรีในภาคใต้มีรายได้ต่อปีสูงกว่าครัวเรือนของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยร้อยละ 50.9 ของครัวเรือนของสตรีในภาคใต้มีรายได้สูงกว่า 30,000 บาทต่อปี ในขณะที่เกือบ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 64.2 ของครัวเรือนของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้ไม่เกินปีละ 10,000 บาท (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามรายได้ จำแนกตามภาค

รายได้	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
รายได้ต่ำ (ไม่เกิน 10,000 บาทต่อปี)	64.2 (584)	6.2 (53)
รายได้ปานกลาง (10,001-30,000 บาทต่อปี)	24.3 (221)	42.8 (365)
รายได้สูง (สูงกว่า 30,000 บาทต่อปี)	11.5 (105)	50.9 (434)
รวม	100.0 (910)	100.0 (852)

ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า (ร้อยละ 74.3 และร้อยละ 70.8 ตามลำดับ) มีเพียงส่วนน้อยที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมชนบททั้ง 2 ภาคต่างก็ไม่นิยมให้สตรีเรียนหนังสือในชั้นสูงๆ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามระดับการศึกษา จำแนกตามภาค

ระดับการศึกษา	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	74.3 (680)	70.8 (611)
สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	25.7 (235)	29.2 (252)
รวม	100.0 (915)	100.0 (863)

การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน

สตรีตัวอย่างในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน คือร้อยละ 73.4 ของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 66.4 ของสตรีในภาคใต้ มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะสตรีตัวอย่างในเขตชนบททั้ง 2 ภาคต่างก็ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน
จำแนกตามภาค

การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ไม่เป็นสมาชิก	73.4 (542)	66.4 (458)
เป็นสมาชิก	26.6 (196)	33.6 (232)
รวม	100.0 (738)	100.0 (690)

3. ลักษณะการเข้าถึงบริการ
ระยะเวลาที่ใช้รอรับบริการ

สำหรับการให้บริการด้านการวางแผนครอบครัวของสถานพยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ นั้น พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลารอรับบริการไม่นาน คือ ร้อยละ 94.8 ของสตรีในภาคใต้ และร้อยละ 93.4 ของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องใช้เวลารอรับบริการนาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้มีการขยายหน่วยงานด้านการวางแผนครอบครัว และเพิ่มจำนวนบุคลากรสาธารณสุขมากขึ้นกว่าเดิม (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามระยะเวลาที่รอรับบริการ จำแนกตามภาค

ระยะเวลาที่รอรับบริการ	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
รอคอยไม่นาน	93.4 (824)	94.8 (759)
รอคอยนาน	6.6 (58)	5.2 (42)
รวม	100.0 (882)	100.0 (801)

ระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ

สตรีตัวอย่างในการศึกษานี้ส่วนใหญ่เดินทางจากที่อยู่อาศัยเพื่อไปใช้บริการวางแผนครอบครัวที่สถานพยาบาลในระยะทางที่ไกลมากกว่า 1 กิโลเมตร โดยสตรีตัวอย่างในภาคใต้มีส่วนของผู้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการในระยะทางมากกว่า 1 กิโลเมตร สูงกว่าสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 74.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 60.8) (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ จำแนกตามภาค

ระยะทางจากที่อยู่อาศัย ไปยังสถานบริการ	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ระยะทางใกล้ (ต่ำกว่า 1 กิโลเมตร)	39.2 (341)	25.1 (210)
ระยะทางไกล (มากกว่า 1 กิโลเมตร)	60.8 (529)	74.9 (625)
รวม	100.0 (870)	100.0 (835)

ระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ

เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการของสตรีตัวอย่างนั้น พบว่า สตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กว่าร้อยละ 50) ใช้เวลาเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการมากกว่า 10 นาที โดยสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนของผู้ใช้เวลาเดินทางยาวนานมากกว่า 10 นาทีสูงกว่าสตรีตัวอย่างในภาคใต้ (ร้อยละ 53.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 48.8) (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ จำแนกตามภาค

ระยะเวลาที่ใช้เดินทางจาก ที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ระยะเวลาสั้น (น้อยกว่า 10 นาที)	46.8 (403)	51.2 (429)
ระยะเวลายาวนาน (มากกว่า 10 นาที)	53.2 (458)	48.8 (409)
รวม	100.0 (861)	100.0 (838)

ความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัว

สตรีตัวอย่างในการศึกษานี้ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัวมาก คือร้อยละ 79.3 ของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 78.9 ของสตรีในภาคใต้ มีเพียงส่วนน้อยที่มีความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัวได้น้อย (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัว จำแนกตามภาค

ความเข้าใจคำอธิบายเรื่อง การวางแผนครอบครัว	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
เข้าใจน้อย	20.7 (93)	21.1 (161)
เข้าใจมาก	79.3 (356)	78.9 (601)
รวม	100.0 (449)	100.0 (762)

ความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว

สำหรับระดับความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัวพบว่า ทั้งสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสตรีในภาคใต้ มีความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับในระดับสูง โดยสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่าสตรีตัวอย่างในภาคใต้ เล็กน้อย (ร้อยละ 11.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10.4) (ตารางที่ 11)

กล่าวโดยสรุป สตรีตัวอย่างในการศึกษานี้อยู่ในกลุ่มอายุ 25-34 ปีมากที่สุด ทั้งสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสตรีในภาคใต้มีบุตรที่มีชีวิต โดยสตรีตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนของผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิต 1-2 คนสูงกว่าสตรีตัวอย่างในภาคใต้ ประมาณ ร้อยละ 93.6 ของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 68.7 ของสตรีในภาคใต้ ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม โดยสตรีในภาคใต้มีสัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมสูงกว่าสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนของสตรีในภาคใต้มีรายได้ต่อปีสูงกว่าครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนระดับการศึกษาของสตรีตัวอย่าง ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า อันสะท้อนถึงค่านิยมในสังคมชนบททั้ง 2 ภาคที่ต่างก็ไม่นิยมให้สตรีเรียนหนังสือในชั้นสูง สัดส่วนของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้านสูงกว่าสตรีในภาคใต้ นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่ไปใช้บริการวางแผนครอบครัวที่สถานพยาบาลนั้น ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับ โดยสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้เวลาใช้บริการไม่นาน และมีความเข้าใจในคำอธิบายเรื่องการวางแผนครอบครัวมาก แต่เมื่อพิจารณาระยะเวลาและระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานบริการ พบว่า สตรีตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางไปยังสถานบริการในระยะทางไกล คือมากกว่า 1 กิโลเมตร และใช้เวลาเดินทางยาวนาน คือมากกว่า 10 นาที

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตามความพึงพอใจต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว จำแนกตามภาค

ระดับความพึงพอใจของสตรีต่อ บริการด้านการวางแผนครอบครัว	ภาค	
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
.00	0.1 (1)	-
1.00	0.4 (3)	0.1 (1)
2.00	0.1 (1)	0.5 (4)
3.00	-	0.3 (2)
4.00	-	0.3 (2)
5.00	0.4 (3)	-
6.00	0.5 (4)	0.7 (5)
7.00	6.7 (57)	14.5 (111)
8.00	13.0 (110)	14.7 (112)
9.00	8.4 (71)	13.4 (102)
10.00	8.9 (75)	11.4 (87)
11.00	8.7 (74)	8.5 (65)
12.00	10.2 (86)	6.7 (51)
13.00	12.3 (104)	6.4 (49)
14.00	20.0 (169)	14.4 (110)
15.00	10.4 (88)	8.2 (63)
รวม	100.0 (764)	100.0 (846)
ค่าเฉลี่ย	11.3 (764)	10.4 (846)

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวแปรตาม (ความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว) จำแนกตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว จะใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ และจะทดสอบว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันอย่างไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) แล้วทดสอบความสัมพันธ์ด้วยอัตราส่วน "เอฟ" (F-ratio) ที่ระดับนัยสำคัญต่ำกว่า .05

นอกจากจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้ว ยังจะศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัวพร้อมๆ กัน เพื่อดูว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ดีเพียงใด และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตามทั้งก่อนและหลังการควบคุมตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ โดยใช้การวิเคราะห์จำแนกหมู่ (multiple classification analysis หรือ MCA) ซึ่งรายละเอียดการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ข.

ข้อจำกัดของข้อมูล

ในการศึกษารุ่นนี้ มีข้อจำกัดที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. โครงการนี้คุ้มครองเฉพาะสตรีที่เคยสมรสอายุ 15-49 ปีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เท่านั้น และ 2. ตัวแปรเกี่ยวกับระยะทางจากที่อยู่อาศัยของสตรีไปยังสถานบริการ และตัวแปรเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้เดินทางจากที่อยู่อาศัยของสตรีไปยังสถานบริการนั้นได้จากการให้สัมภาษณ์สตรีตัวอย่างเท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลที่ได้มาจากการวัดและคำนวณระยะทางและระยะเวลาโดยใช้เครื่องมือ ข้อจำกัดทั้ง 2 ประการนี้อาจทำให้การศึกษาเรื่องความพึงพอใจของสตรีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัวในครั้งนี้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควร